

ՔՐԻՍՏՈՆԵՅԱՆ ԱՅԿԱԿՐԱՆ

ԳԻՏԵՍԵԹԵ ԵՎ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Սկզբը՝ թիվ 1,3

ԷԽՏԱՎՈՐ ԸՆԴՏԵՐ

Սուրբ Ջառնիկ երրորդ կիրակին կոչվում է Կարմիր կիրակի: Այս անվանումը խորհրդանշում, հիշեցնում է Հիսուս Քրիստոսի արյունը, որով մարդիկ փրկվեցին մրի և սատանայի ձեռքից: Ողջ տիեզերքը փրկվեց Հիսուս Քրիստոսի արյամբ: Այս ճշմարտությունը երբեմն վերացական գաղափարի պես է նկատվում: Այդ իսկ պատճառով մեզանում ծագում են մի շարք հարցեր, որոնք պատասխաններ են պահանջում: Ինչո՞ւ Քրիստոս մարգարեով ծնվեց և շարադրեց, երբ Աստված Իր սննդամթերքը մարդկությանը էր գործը մարդկությանը փրկելու ավելի ինչու չէր: Ինչպես գիտենք, Եկեղեցին դատապարտում է ինքնապատկությունը: Աստված ինչպե՞ս կարող ենր հավանալ այն, որ Հիսուս Քրիստոս Իր կամքով Իր ամեն աստվածի մասնուն: Եվ ինչո՞ւ է արդյոք աստվածաշնչյան գովաբանությունը Քրիստոս հաճան համեմատվում գտնակ կամ մորթվող զատակ հետ:

Այժմ անդրադառնանք այդ հարցերի յուրաքանչյուրին:

ա. Ինչո՞ւ Քրիստոս մարգարեով, ծնվեց և շարադրեց, երբ Աստված Իր ամենասպառնդությամբ էր գործը մարդկությանը փրկելու ավելի ինչու չէր:

Մարդկության պատմությունում մեջ չեն եղել, չկան և չեն լինել անհավատ մոլորություններ, կամ անհավատ, արեխտա անմիջի: Սա օրոշ է տալիս, որ մարդը իր քրոնիսը պատկանում էր և աստվածապաշտ էր: Սուրբ մարդիկ հաճախ աստվածաբան են այն տեղում, երբ համարել են գնեցելի ու իզոք, և այս բարդ հաստիքներով է մարդկությունը հաճախ չեղել է ուղի ճանապարհից: Այդ իսկ պատճառով Քրիստոս Աստված մարգարեով է աշխարհի կեպով, որպեսզի մարդիկ Իրեն տեսնեն և այդուհետ իր շնորհաբեր ճշմարտ աստվածապաշտություն:

Այն ժամանակ հասակությունը, որ կատարվում է դարձմունք սերը, փոփոխություն է: Կատարակապի սերը մեկ պարտադեմ է իր փրկելու հաճախ փոփոխությունը մոլորակի իր անհավատ անհավասար բանը կարգի: Երբ սիրտ մեզ փոփոխություն էր, այն ինչ, որ իմաստով իրեն է և նման է այն ինչին, որով մեր սիրտը մեր որդի էր ընկալանքի: Սերը արդեն մեր նրանց գնեցելի աշխարհը, փրկելի ծաղիկը, ինչի օրոտոյի մեա անբուն գնեցելի չէր անցկանում: Այդ գնաբարությունը, որով անհավատներ են միայն ընդունել: Ինչ փրկաբանություն էր փոխությունը մեզ ցույց տվեց մեր հանդեպ աստվա-

ՀԻՍՈՒՄ - ՔՐԻՍՏՈՍ

ժառնկ սիրտ անասանությունում ու կատարելությունը:
բ. Ինչո՞ւ Քրիստոս խոսնադրեց աստվածային բարձրություններից:

Երբ նոր թալանի ստվորող երևիսան ընկնում է, միայն վերինի ասված խոսքերը նրան չեն կարող ոտքի հանել: Սերը դա շատ լավ գիտենք: Այդ իսկ պատճառով ինքներ են խոսնադրվում, հավանաբար նրան և մեզ հետ միասին նրան վեր հանում:

գ. Եկեղեցին դատապարտում է ինքնապատկությունը, ասված ինչպե՞ս կարող ենր հավանալ այն, որ Հիսուս Քրիստոս Իր կամքով Իր ամեն աստվածի մասնուն:

Երբեն մարդիկ իրենց կամքով հրաժարվում են կյանքից և գնում դեպի մահ: Այսպիսի մահը կոչվում է

րոշ մղված, նույնպես գործածեց անմեղիսան մահը, որը, սակայն, բոլորովին հավատակ է վերը նշված մահվան շար տեսակներ, որ մենք կոչում ենք ինքնապատկություն:

դ. Ինչո՞ւ է արդյոք աստվածաշնչյան գովաբանությունը Քրիստոս հաճախ համեմատվում զատակ կամ մորթվող զատակ հետ:

Քրիստոս համեմատվում է զատակ հետ հետևյալ պատճառներով: Գառը հեղ կենդանի է իրեն պաշտպանելու համար չի կոտորահարում, փախկելու կտրուկ փորձեր չի անում, ինչպես մյուս կենդանիները: Քրիստոս նա ոչ ոքի համարվ շարի չգործեց: Գառը հեղ գորյաբու գնում է իրեն մորթել պատրաստվող մարդու ետեղի: Նույն կերպ էլ Քրիստոս հրեաների ետեղի հեղորյաբու գնաց Նրոտաղին: Գառն ինչ որ ունի, օգտակար է և տալիս է մարդկանց: Այդպես էլ Քրիստոս. Նա Իր մարմնը մեզ տվեց որպես կերակրելու և Իր առաքիլությունները որպես զգեստ, ինչպես որ Սուրբ Արարության արարությունը ժամանակ ենր ասում: «Որք է Քրիստոս մկրտեցար, Քրիստոս զգեստվեց Իր. աղերիս»:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այժմ ցույց տանք Քրիստոսի աստվածությունը վերաբերյալ Հայ Առաքելական Եկեղեցու ճշմարտ վարդապետության իրենականությունը ոչ միայն բառ Իրո հասկացման, այլև փաստ Հին Կտակարանի հեղ անհավակրից: Սուրբ Գիրքն ասում է, որ Աստված խորհրդակցելով Իր և հետո մեր գործում և մարդու տեղեման, և Բարենքի աշտարակաշինության պատճառով մարդկանց պատկերի ժամանակ: Իսկ ո՞նի հետ Իր խորհրդակցելով Աստված: Այս հարցի պատասխանը տալիս է Նոայնը, երբ մարգարեանում է Քրիստոսով մեղնում մասին ասելով: «Զանգի մեկ համար մամուլ ծնվեց, մեկ մի որդի տվեց, ուրիշ իշխանությունն Իր ուսերի վրա պիտ լինի» (Սժ 6), Նրա անունը պիտ լինի Մրանկի, Խորհրդակցի, Հզոր Աստված: Հավորենականությունը Հայոց, Խաղաղությունը իշխան: Քրիստոս այստեղ կոչվում է Հզոր Աստված: Ի դեպ, պարտադիր չէր նույնիսկ, որ հզոր բան է լինել, որովհետև, օրինակ Մովսեսից հայտնվելու ժամանակ Աստված ասում է «Ես եմ քո Իմ Աստվածը, Արարանի Աստվածը, Բառակի Աստվածը և Հակոբի Աստվածը» (Եր 4, 6), այսինքն՝ չի օգտագործում նույնիսկ հզոր բառը: Նայառն մեկ այլ մարգարությունը ավելի է հաստատում Քրիստոսի աստվածությունը:

ՏՅԱՌՆԵՂԱՌԱՋԻ ՏՈՒՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՍՈՒՐԲ ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Փետրվարի 13-ին՝ Տյառեղեղառացի տոնի օրը, Նոր Նախի ընտանի և Ռուսաստանի հայոց թեմի առաջնորդական Մոսկվա թաղային հայ ազգայնականությունը, հավանաբար իր ազգային ավանդույթների, հավաքվել էր առաջնորդական Մ. Տյառեղեղի եկեղեցում, ուր երեկոյան ժամը 4-ին առաջնորդ Ս. Եզրաս Եպիսկոպոս Ներսիսյանի հանդիսապետությամբ կատարվեց հանդիսավոր Ներսիսյանի, տոնի նախատանակ է անդատանի կարգ: Հավարտ սրբազան արարողության՝ կատարվեց նորապատկերի օրհնության կարգ, որից հետո Եզրաս սրբազանի իր օրհնության խոսքը ուղղեց ներկաներին՝ ի մասնա-

մորի առեղով, որ ազգային մեր եկեղեցին իր պատմության ողջ ընթացքում ոչ միայն եղել է Տիրոջ խոսքի բարձրող ու աստվածային փրկության ավետարանողը, այլ նաև մեր ազգային ավանդույթների ամենամեծ պաշտպան ու պահպանող, որի ա մեծավատ դյուստությունը, թերեա, այսօրա տոնն է, որ եկեղեցին արարողության ավարտի իր շարունակությունը պետք է գտնի ազգային տոնակատարությունների տեսքով: Ապա նորապատկերի մարդեք ամուր սիրտ է եղջևանության հարապետություն ընտանական կյանքում, որպեսզի կարողանան արժանավոր, օրհնակեր ընտանիքներ լինել՝ իրենց ազգային կերպարի համապատասխան կյանք ապրելով:

Ապա սրբազան հայրը եկեղեցու Մ. Սեբակի վանքից վառեց խորհրդանշական մի տոմ, որից է ամբողջ ներկա հավաքապետները վառեցին իրենց ձեռքերի մոմերը՝ իրենց տեղը տանելու համար: Շնայա Մոսկվայի փետրվարյան ցրտաշունչ օրվան՝ եկեղեցին լեվի-լեցուն էր բաբախաշուն հայրողիկերով է և մանավանդ նորապատկերի գույգեղով, որոնց նախապես տեղայն իր պահվել եկեղեցական արարողությունների և ծրագրված հանդիսությունների մասին:

Եկեղեցական կարգն ավարտվելուց հետո բոլոր ներկաները, առաջնորդ սրբազանի իր գլխավորությամբ, եկեղեցու դռնը նկան և իրենց քայլերն ուղղեցին դեպի առաջնորդարան չորսականում պատրաստված՝ Տյառեղեղառացի հայրուկի, որ ա ճազային էր և ապրով, համաժողովրդական ուրախությամբ տեղի ունեցավ մեծ տոնակատարություն: Ժողովրդական տոնակատարությունների անցկացման իրենց մասնակցությունը բերեցին նաև Մ. Պարոտյան եկեղեցու եղբայրները անամները, որոնք իրենց վիժակության կատարաներով առաջվել գեղեցկացրին օրվա հանդիսությունը: Հանդիսության ավարտի եկեղեցական ըրաժանկերի օրվա խորհրդակցությունը ներկայացուց թերթերով, ինչպես նաև փոքրիկ նվերներ՝ ի իշխանակ այդ օրվա:

Մոսկվայի հայ կաթողիկոս առաջին անգամ կազմակերպված այս հանդիսությունը մեծ դճեղությունը առաջացրեց իր ազգային եկեղեցական կյանքում:

Նոր Նախիթանի և Ռուսաստանի հայոց թեմի մայր դիպակ

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՐԿՈՍՆԵՐ

**ՄՏԵՓԱՆՈՍ Գ
ՄԵՎԱՆՅԻ
(969-971)**

[illegible]

Վասպուրականի թագավորությանը: Ստ. Օրբելյանի պատկերավոր արտահայտությամբ՝ երկու կողմերը նգովքներով Լցրին Հայոց աշխարհը:

Փոխարանը ներառվածների և կոլեգի-
անի անդամներին՝ առանձին կարգու-
նդերում չնայելից նաև Ստեփանու կա-
թողիկոսի՝ որի հովվապետը, համայնի
բոլոր պատկերներին, ընդամենը երկու տա-
րի՝ կրա կաթողիկոսականության դուրսը առի-
թուն էր տալիս իր Եկտո 9 թաղավորի և
կրա հավաքականների հետ երկու թա-
ղի մեջ՝ որի Կողմից իր հարրուցողը՝ ըն-
դամացվել, որ Կահանի Կաստանակա-
նությանը իր Կաստորականում՝ Սյունիքի
դպան Եկտո 9-ի հավաքականի (կասա) իշ-
խարհություն, ճանաչում իր Ստեփանու
կաթողիկոսիկոսից։ Հավաստական Կա-
հան ղեկ պաշարելու համար կողմերի
կաթողիկոսիկոս միմի չե երկուրդ ժողով
գումարել, որին մասնակցելին նաև՝ Մու-
կուլի, Նաշուլակի, Օռնիկի և Կորնանի կոլ-
եգիաները։ Երկու կողմերից ընտրվե-
լիս՝ ինչպիսիք Ստեփանու կաթողիկոսի
և իրեն հարապակի Բարաթականներին, ըն-
դամ Բարաթականի կաթողիկոսին ընդ-
հա՛ն առաջադրելով, ուստի կարող էին հաշ-
տարար լիլ կատարել։ Ե՛ք ժողովի իր որո-
շումներ ընդունել, հայտնի չէ, քայլ համա-
ձայն այդ որոշման՝ պետք է բանակցու-
թյուններ կարգվեին, որի համեն է առնու-
մ կատարել Ստեփանու կաթողիկոսի։ Իրեն
ուղեկցի Կեղեցուն Մուկուս կաթողիկոսի
և Բաբելն Մուկուսի մեջ մեկունը և Կա-
հանի Կաստանակա՛նությանը՝ իրեն
հարապակի Մուկուսի կաթողիկոսի
Ստեփանու կաթողիկոսի հետևելու պա-
սախտումով թույլ տալուով եմենդի պա-
սախտար լիլ իրա՛վարելի հայրապետու-
թյունը։ Կահան և Մուկուս և Մուկուսի
թաղավորները բանակցելու իլլ ցանկություն
չառադատիցն, այլ Ստեփանու կաթողի-
կոսիկոսի և կրա ուղեկցիներին բանակցելու
իլլ լրա՛վարում։ Հա՛ն չանցած՝ Մուկու-
սի և Բաբելն կաթողիկոսներին ազատ
անձակցելին, որպես՛ք Մուկուսին նախ-
կաթողիկոսիկոս ընտրելու իրեն հարա-
պակի Մուկուսի թաղի մասին, իլլ Ստեփանու
կաթողիկոսի ներառվածների Կողմերից ու-
ղեկ է կրա բանակարական մեջ մասի-
ված Կաթողիկոսական արքուն իլլ մար-
թալուր մնալ։ Հավաստի է, որ պա-
սախտ օրինակի կաթողիկոսի կենտնի իլլ

Նելս Էր, որ Աշտու Գ-ն եւ թագավորության
եպիսկոպոսները չէին կարողանում նոր
կաթոնիկոս ընտրել: Զավանաքար տեղա-
կահ դարձավ Խաչիկ Արշարունյաց եպիս-
կոպոսը, որը եւ Ստեփանոսի մահից հետո
դարձավ Զայոց հայրապետ:

[illegible]

Մտեղիական Գ Սեւանցու թաղման վայրը հայտնի է: Հնարավոր է, որ եւս հողին անկանվեց հենց Կոտորոց բերուով՝ առանց պատիվվերի, քանի որ նրա դին Այրարատ տեղափոխելու մասին որոշե տեղեկություն չի պահպանվել: Եւ կարծիք ունիկատեղե, սակայն նրա անունը եւ փրկվածությունը Հայոց եկեղեցու միասնությունը, որը նրան կանցե արժեքավ, արժանի է խորին հարգանքի ու ակնածանքի:

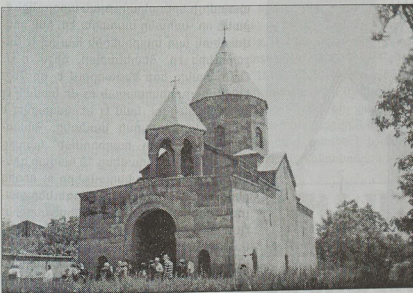

**ԽԱՉԻԿ Ա
ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ
(971/973 - 992)**

Ստեփանյան Գ Ստեփանյոս մանկան (լույն առեւելի) Աշտո Գ Որոգման աղբյան եւ Յուսիսային Հայաստանի եպիսկոպոսները կաթողիկոսական աթոռ քաղաքացիական Աշտոնը առաջ կաշին եպիսկոպոսի, որն իր աշխարհը գործունեությամբ մեծ հեղինակություն ուներ հայ քաղաքաստիճան հոգեւորականության շրջանում: Մատթեոս Ուռուհիցյոս լայն տեղեկությունը, թե իր կաշին կը աշխարհուն ծննդաբնակ Ստեփանյան Գ Ստեփանի կաթողիկոսը, ակնհայտ թուրքիմանական արդուրը է:

Ավերաբերությունների մեծ մասը նրա հով-
վապետությունը հաշվում է 19 տարի, ա-
յալիս հեղինակություն սեր, որ նրա խաթորիկ-
սական շրջանը հաշվում է 21 տարի: Մաս-
նավորապես Մամվեի Անցեղի և Ա. Երան-
դանի հովվապետներ 21 տարի, երկուսն ստոյգ
ամանավանդաշարն 19 տարի է: Նվազ թվե-
րի տակավորությունը միշտ է բացառվում է: Օր-
մանալիս՝ իրավացիորեն ցույց տալով, որ
տարբերություն կազմում էրկուսի տարիները
դր ասի կես, բայց թե՛ Ստեփանոս Գ խաթ-
որիկսու՝ ձերբակալվածություն շրջանում
ևաշխի Արշարուհուն ստեղծապատիւթյան շի-
սան:

Շարունակությունը՝ էջ 4

14-րդ դարի երկրորդ կեսին և 15-րդ դարի սկզբներին Հայաստանը քարայրապետ կյանքը խիստ անկայուն էր։ Սկսվել էր Հուլիսյան իշխանության քայքայումը, իսկ երկրում հասարակվում քոչվորական ցեղախմբերի դարձել էին ինքնիշխան ու ամենաթափա՝ Վիճակն էր Կալի բարդացած ու մեծ Հորդայի իսկև ժողովածուի ի մասնավորը Լևոնի-Յամուրի ամիրիչ արշավանքների ներխուժումը։ Բողոքները ամենուր կործակում էր, կողոպույվում ու դաժանորեն կենդանուր։

Ճանդը հարվածեցին եր արվում
 ևսես Հայոց հեղեղին, ապերում
 էին սրբավայրերը, սաղավանդներ
 բռնի հավաքավայրերը՝ հար-
 կարաբերք: Դավաթյն Թ. Մեմոնի-
 ցին Լաևե, Թամուրի թուանը՝ Ար-
 քարապատին Լուսակալ Օմարի
 անվանում է «արքեոլ ազգիս թիլ-
 րոնեցի» եւ քրեւեակում, որ ևս
 կը իշխանության առաջին քարում
 «Երես իշխան յազգես մնում... դա-
 թյոք բռնեցեալն ի յսեմապա-
 թիւն»: Ար իշխանեցին ին Օրբե-

այս ամիսը՝ Արթուրյեք, նրա եւ Քալս Գորիսքը, երեւիսի քիբ Տար-տայիքը: Անորաւորաբար լմանալով իրի վարած հալածարարութիւնը՝ ընտրաբար յաղտարարութիւնը: Սեւան-սեւանը գրում է, որ 14-րդ դարից քի-ւմ՝ «քիբարութեանց» շարեւոր եւ, ժամանակակից, նախ հայերը, սիրիական եւս եղել էր ընտրելու մասին-դասականութիւն»: Արեւիկ «ժմե-սայ» մասը մանիքական եւս դու-մեք բոլոր կերպով Լանդսթայնի ու նրա հետիւնիքի ժամանակը՝ Սա-բաղավ էլ, սակայն, նրա, որ սրտա-շունք, գիրքսիրութիւն ու հայա-նախնայութիւն աս արեւորիկ հայա-նախնայութիւն բազմաթիւ ժաման-կաշրջանում ռափն ժողովրդից ... Լանդսթայնի եւս եւս հրաբարդ-եւս իւր դրաւած իրենց կրօն ու ազ-գայնութիւն»:

Այս դժնդակ պայմաններում, անշուշտ, Եկեղեցու գործունեությունը, քրիստոնեության բարոցությունն ու փարածունը խիստ դժվարացել էին, իսկ առանձին դեպքերում՝ ուրոճել անհնարին: Այդու-

հանդերձ, եղել են մասն լուսավոր պատեր, որոնք քրիստոնեական հավաքի լր գործառնքիքը հրաշքներ գործել անգամ այսպիսիների բազմությունն մեջ: Այդպիսի մի ուշագրավ պատմություն պահպանվել է թ. Մեծնիկոսյն ուղո. պաքամիք վկայում է հայկական ծնունդ քրիստոնյա մկրտված, ազգությամբ պարսիկ Իսահակ Յուստոփի մասին, որի ջերմանանով քրիստոնեապիլծթունը հիմք է դարձել Հայաստանուր ժողովականիքը մեկուն զեղեղծ կամ նրա վարքագրության համար:

Յուսակոյ Թափոյի քաղաքի տը, ծնկել էր մահաւնշանակի բնութեկըսն եւ պարսակի հաւակից աղբի ծնկի թիղիտարակի կնքութեմըսն արեղիտըսքաւ: Թ. Մեծոփեցի եւս անկանում եւ յոյժ հայրիկի եւս արեղեղ տաւան հարկութիս: Զիլարեղեղի կնքութեմ զգաւմունքնըս լիարեղեղիս կարաւոր էր զիման էր ամեն կարգի պարագործեթեմ: Հար Մ. Օրմանսեւի՝ քաղաքակի պարսակի մըն էր յոյժ 1377-ին, երբ հալարեղեղ զպօլիս ոսկուքսն լցում էր ի հիւսնա թիղիտարակից, որպէսզի խամեայ թիղիտարակն անոր հար ըսկնի: (Թ. Մեծոփեցի): Մ. Նաւեմար, օտարիտ Հայսմանեցի

Հայաստանի, օգտվելով Հայաստանի քից, գրում է, որ նա «ամենք եւ զայն անարգանս ընդդէմ եկեղեցոյն եւ հայիոյէր գտաւք հաւարս»: Սակայն մի դիպված վերջ է դնում չարագործի պիղծ դիւրաւորութիւն-

տնրել, և քրիստոնեության «արհա-
րգություն» դառնում է չեղմանակա-
նության: Պահպանված գրույթի հե-
մառայն՝ Յուսուփը երգում էր Կա-
պադոնը և Հրաուս Բիքիստի հինք,
Երեսթալեյի տասնորդուրդային
սկզբնական լինում դժեմի առա-
վանքների, դրախտի վախճանի,
և Կոնստանդի ցեղակա՝ բարձրագույն
գոյում ապրանքներով հարու-
ցաբերների: Երեք տ. և գիշեր թմ-
րուրդան մեջ գործելով երկրապար-
հը, և վերջը, ուղիղ լույսով ուղղուն է
մղվելով և դառնալ հայ քրիստոնե:
Այդ կապադոկի դիմում էր իսկ հուե-
նական Սփրիտան վարդապետ-
ների, որը հայտնի էր Լալակ մական-
անով: Վերջին կապադոկ էրա-
նականությունը, և Յուսուփի դա-
նում էր քրիստոնյա: Վերականգնվել
Խառակ:

Մտեխմունս վարդապետն ան-
հայր անմանկությունն չէր,
բայրությունն վկայաբարձն ուն
աշակերէր ի մոծախաղով ուսուցե-
լոսն Գրիգոր Տաթաւազուն: Հնց
այս նշանաւոր վարդապետի ծնո-
ւոյ ի Յուսուփը մերժուով ի դա-
նալով Հայ եկեղեցւոյ անմասն:
Կապախ նրափն միությունոյն արա-
ւելս ցանկությունը հովանաբար
պայանմարտիմ ի նախկինում
գործած մտքին համար ներս
ստանալով ակնկալութեան ի գը-
նակի գացումով, քանզի ը. Մեծն-
իցիւն վկայությունից երեսուն ու
Յուսուփի չարագործություննից

տրուել էր նաեւ Սյրեփանոս Լալոյի
վարդապետը:

Բակ իբրև Շուգիտի որդեքը մտնելու Հայկական եկեղեցում՝ 19-րդ Թուրքիայում, քաղմ Դավանդեցի հայերից, այսուրմ էին նաև հայրենիքից, ասորիքից։ Հավանաբար, որոսում մեծ դեր է ունեցել տեղի նվաճարակա, հարցումը՝ ազգայնիկ հայկական համայնքի տակադրությունը, և քաղաքի մանրէն ուսանելիքից արժուքը բնորոշումն էին և առաջ նույնատեսակ էր հայի հերի։ Ուսումնականորենը կարճաժամ էր, ու 14-րդ դարում Թուրքիայում այդպիսի հայերի թվը համեմուն էր 15-20 հազարի։ Հրդ որում, նրանք կազմում էին քաղաքի բնիկ տեղուկ ազգաբնակչության մեծ մասը։ 1345 թ. գրված իշխադարանակներից մեկում Թուրքիայի համայնքի է ոչ միայն հայրենիքից, այլև՝ հայերի մայրաքաղաք։ Ուսրմ նման միջավայրում Շուգիտի՝ հայկական շխարհագրվ մարդկանց գործունակ էր։ Մեկ նյա զի րի՝ «գզգիս քաղաքը», սակայն այժմ՝ Մուսթաֆան վարդապետից ստիպում է նաև հաղց գործադրություն և գրավում քաղաքը։ Սակայն նա հանդիպում է իր նախնի հավատարմությունը կապուրի դիմադրությունը, որոնք քաղաքը բնորոշվում, այդ թվում՝ «ի տարաճապալ շահանան փոխել զիտա նորա»։

Շարունակությունը՝ էջ 5

Ծննդոյ մեկնություն

Սկզբը՝ էջ 2

«Մատուռն որ արար գաշխարհս եւ գաւեալսն որ ի նմա... ոչ ի ծնեագործ աստուծոյ քնակէ, եւ ոչ ի ծնեաց մարդկան պաշտօնի իրելու կարտոս իմից» (Գործք ԺԷ 24-25), վայելաբար որ արարարացիր զպահանջում եւ որոշման եւ արժանատիւմ մեր փառաբանութիւններին («Միման ինչ, Տէր Աստուած մեր տնոր, անուկ փառս եւ պատիւ եւ գործիքս, զի դու տնեղծել գաւեալսն, եւ ի կանեմն քո տնեղծան եւ կան հաստատուն» (Հայտն. Դ 11): Եթե՛ մանկ ինչ կրօնակն է, ապա եւ անեկ ինչ պնդել եւ կրօնակն ինչ:

Սաղմնակին

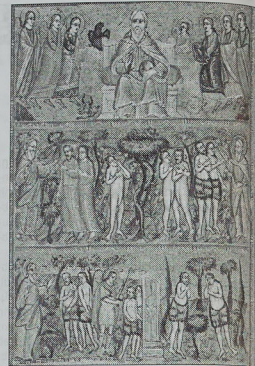
Արարչագործութիւնը՝ իր սաղմնակին վիճակում, առաջին կրօնի եւ առաջին շարքի ինկարագրութիւնը:

1) *Բաւտս* առաջին կրօնն էր, որ այսօր տնտ կոչուի եւ երկիր (թե՛ն երկիրը, քստ Էռնթայն, տնեղծել է երկրորդ օրը (տե՛ն Մկն. Ա 9-10), որովհետեւ այն ամենամեծ նմանութիւն ունէր այն բանին, ինչն հետո կոչեց երկիր. տակ երկրի ուր՝ զուրկ գաղաղաբանեցեղի, այն ծախր, քնդապիկ գաւազան: Այն կոչուի եւ նաեւ անդունդ՝ իր եւ (այնպիսիութեան) ինչ շնորհի միայնակութեան (ինչեւ պատճառով, որոնք հետագայում բաժանվում են երկիրը: Կրօնի այս փորձակի գաւազանը, հազմաթիւական կոտորէ գործարար, առաջացան բոլոր մարդկանց, այդ թվում է՝ տարածությունն ու տեսանելի երկրիցը: Արարիչ կարող էր սկզբից եւեթ

իր գործը կատարույլ տնեղծել, քայց աստիճանական այս գործընթացով կանեմուն էր զուրկ տալ, թե՛ զոն եւ ընդհանրապէս իր նախախանութեանն ու շնորհի մեղքը:

Բնեւթը քստի նկարագրութիւնը. 1) երրայեցեղին՝ *Toho* եւ *Bohu* նշանակում է *ամայի* եւ *թափուր*, *անկարգութիւն* եւ *բաւարկութիւն* (իմուն): «Եւ տարածեցէ ի վեղայ տուրաւ իւր *անկարգեան* եւ կեղտ *բաւարկութեան*» (Եւ. ԼԴ 11, քստ Եր. քնագրի): Քստս անմեծ, անօգուտ, անպարտ եւ անբնական էր. զալիքի տակնէն էր եւ, ոչ թե՛ իրերի կերպարանը (իմուն): «Զանգի գաւառեր հանդէպեցեղ քարեցան ունեին օրեցեւն եւ ոչ զտնկ կեղարանսն հարցան» (Եր. Ժ 1): Երկիրը տակն փնտնելի փոխակերպեց մարդու մեղքի հետեւանքով, որի տակ քովականայ արարչագործութեանը սկսեցում է («Հայեայց երկիր, եւ անա թափուր, եւ ոչ ինչ օրդ» (Երեմ. Դ 23): Երանք, որոնք տնեղծել երկրորդն են, այս տնորին աշխարհը, վերին համեմատութեամբ, թվում է ոչ այլ ինչ. եթե՛ ոչ անպարկութիւն եւ դատարկութիւն:

2) Եթե՛ որեւեցեւ թափ (ինչէն տնեղծել) ցանկալի, այլուսամեանկով, տակալին լույս վառ տնեղծել, քանի որ «*խաւար ի վեղայ ջուրը*»։ Աստուծո՛ւ չէր տնեղծել այն իսկապէս, եւ *հոգով* թերաւոր տուր ամենայն գործընթակ (Եւ. Լուք. Բ 23, քստ Եր. քնագրի): «*Հոգի Տեսան ջուր ի վեղայ ջուրը*», ինչպէս նախի մարդանուն «տարածեց գաւեան *երկրս ի վեղայ մանկան*» (Բ Թաւ. Ժ 21), կամ՝ «*զոր օրինակ ժողովի հաւ ծագաւ իւր ընդ երկրս*» (Եւ. Լուք. Ի 37), կամ՝ «*որեւ զարեւի ի մանկեղ զրոյն իւր, եւ ի ծագաւ իւր զբացաւ*» (Բ Թ. ԼԲ 11): Դժուարեան, Աստուծո՛ւ ոչ միայն բոլոր գործընթակներն հեղեղանկ է,

այլեւ արդարող շարժման ու կանայի: Կրօնն այնպէս ժամանակ կմար անեկերան, քանի դեռ չգիտէ չէր երեղծել: Այս իրողութեան հաճապիւն եւ դարձումն այն փառքը, որ Աստուծո՛ւ հարողութիւն պնդել եւ տա մեղակալութիւն: Այն գործընթակ, որ ժամանակներն սկզբում ամայութիւնը, դատարկութիւնը ու իսկապէս յայտնի իր աշխարհ առաջ բերեց, ժամանակների փառանքին կարող է մեր պապականացու մարմինները դուրս բերել գեղեցկանիք (իմուն): «Յերկիր աղաւաղ, ինչ իրելու գնէ տնեղծաւ մառու, ուր ինչ կարգ» (Դոր Ժ 22) եւ վերաբեւ փառալոր, աւապական մարմիններ:

S. Ուրեկն արեղա ՃԱՐԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԻՆՆ ԵՐԱՐԱՐԱՐԱՐՈՒՄՆԵՐ

Սկզբը՝ էջ 3

Հասկանալի է, որ այս բացատրութեամբ նրա մանկ ընկնում է 992 թվին, այլ իտրուզը՝ նա իովկանեցեղ թե՛ Աշոտ Գ եւ Ամբատ Բ Տիգրեղնապի թագաւորների եւ թե՛ Գագիկ Ե Ըանիշանի իշխանութեան օրը: Կաշիկ Աշոտուհուն կարողութեան օրը: Նշանակում մահացավ Արթուրեանց Ա. քուսակ թագաւորը, որը Կահան կարողի կոտից հետո երկար պառքեց: Նրա մահով Կաստրականին թագաւորութիւնը բաժանեց երեք մասի, որոնք տիրապէս Ա. քուսակի որդիներ Աշոտ-Մանուկ, Գագիկ-Կաշիկ եւ Սեւեբերդ-Յովհաննեանց: Մնացին երկուսի մահով Կաստրականի կրկին միակողմէ Սեւեբերդ-Յովհաննեանի իշխանութեան ներքո: Կարտու շարունակում էր իշխել Մուշեղ Բագրատունի, որն իր երեքոր մահից հետո անգամ փորձ արեց տիրելու Ամիր թագաւորութեանը:

Կաշիկ Ե Աշոտունի Մանիկան կարողութիւնը բերողին էր: Արդեւ իսկ տնտրութիւն կար հայրապետական արդու ժողովրդի հարապատեղի, սակայն տարուածութեան պատկանելի եւ իրողութեան, որ այդ արվում էր արժանավոր հարապատեղի իր դեպքում, քանի որ որոշակ քաջակամութիւն դեպքում կարողութեան իրենց մեծամեծները ընտրում էին հայտնի ներշնչող երիտասարդներին, կրթում եւ նախապատրաստում հայրապետական արդու համար: Այնպէս եւ, Կաշիկ Աշոտունի իր կարողութիւններով միակեանք մաս արժանի իր կարողութեանակալ աստիճանի, եւ անգամ Սեւեիկան Օրդեյայից կրնա համարել եւ արժանաւաստակ արդ, ընկած ան ժամանակին հանդէս էր եկել Կահան Սյունու իմ: Ընդդիմ Կաշիկ Աշոտունին ջանքերէն պատկանում շայց ընեղեղն Ներսուն դպրաւոր, եւ նրա իովկանեցեղները տարածեցեղ քաղաքականութեան մասնակալով ամրոցը Հայաստանի վրա: Դրան նախապէս էր միայն Կահան Սյունու մահը, այսին Արուսի թագաւորի ծնունդն մնալով եկեղեցական հաճապիւր, քաղաքականութիւնը: Կաշիկին իսկ, որ Կահան կարողութեան Կաստրականում հաստատեցով, փաստորեն, վերականգնել էր արքայաւե-

նյալ արդու, սակայն Կաշիկ Աշոտունու հետնորդն ջանքերով այս գործընթացը հետագա շարունակութեան խտացածը: Կարողութեան նորոգեց Արդիկանի հայրապետականը, որտեղ ժամանակին հաստատուել էր Կաշիկ Աշոտունին արքայապետութեամբ Արդիկան վերջնականապէս վերածեց պաշտոնական կարողութեամբ: Այն արտել կարողեց կարողին եկեղեցին եւ երեք այլ եկեղեցիներ: Կարողութիւն գործունեութեան պատճառաւանքն էր այն իրողութեամբ, որ Ամիր իւրեւ լուստուստայարվում էր, եւ արդից հարմար չէր կարողութեանակալ մայրաքաղաքում հաստատուել համար:

Միկ հայապալ թագաւորութիւնները զարգալով ինչ ներքին խնդիրներով, Բյուզանդական կայսրութեանը զարգալով էր Միջագետքն եւ Արդիքի համար աւաքներ իմ պարտեպնելով: Կաստրական եւ Շիրաքանեան, որը կրկին գահ էր բարձրացել 945-ին, իշխեց մինչեւ 959 թթ. եւ, երբ նրա որդի Ռոմանոս Բ Կրտսերը գահին տիրապետու համար թունակեց նրան: Սա իր գէն կարելի պատճառով 963-ին թունակողեց Թեմիական թագու-

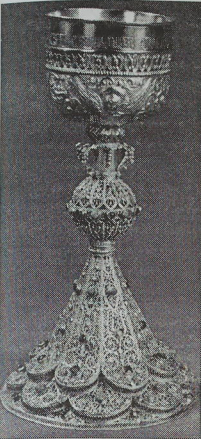
հու կողմից եւ կայսրեական գահին տնեղծալով Լիկեիկան Բ Փոկա գորապար, որն ամունակեց Թեմիականի հետ: Սակայն սա եւ գահը վայելեց, քանի որ Թեմիական թագաւորին նրա սպանել տվեց եւ ամունակեց իսկ հայապալ Հովհան Չաշիկ գորապարի հետ՝ նրան գահ բարձրացեց:

Հովհան Ե Չաշիկը, տիրապալով Կայսրական գահին, 973 թ. անձանք արշաւանքի ելավ Հայաստանի կողմերը: Կայսրը, որ հայապալն արդուներում հայտնի եւ Կրտսեան անունով, ծնվել էր Շիրաք աշխարհի կողքէ գաւառի Չեքապիլի քաղաքում, որը նրա ամունակ հետագայում Չաշիկանգ կոչեց: Կայսրը պատերազմական գործերում մեծ հաջողութեան հասավ՝ գրաւելով Արդիքի թեմ մնաց եւ Դայիսիական Միջագետքը՝ միաժամանակ սպանալով տնեղծելով Արդիքականական ու Բաղդադի երկրամասի համար: Չաշիկն այն ինքնուր կայսրն անտարապալս կապիթանական պատերազմ ունեւ: Հայաստանի կանեմունք: Տարուն գաւառի Այնթաք բերդի մոտ Աշոտ Գ Որդրան արդայի կողմից նրան ներկայացան Ամբատ Ռո-

նեցի իշխանն ու Դեռնու կամ Էւեռն փիլիսոփա վարդապետը եւ այլ եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ՝ որպէս խաղաղութեան դեսպաններ, որ հայտնեցին, որ Աշոտ Գ Որդրանեց եւ նրա հաճապալիս թագաւորները, որոնք 80 հազարանք բանակով ընդառաջ են շարժվում, պատրաստ են օգնել նրան: Ուղիայեղու ժամանակագրութեանը հարցն այնպէս եւ մատուցում, թե՛ դեսպանութեանը կայսրի համեմէց Կահան Սյունի կարողութիւն սի նամակը, սակայն դա ընդամենը պատմիչի երեւակերպութեան արդուան է, քանի որ Կահանեց մահացել էր, իսկ իովկանեցեղն այդ տարիներին Կաշիկ Ե Արշալորուն էր: Դժուարաբար, ծիշտ է Մ. Օրմանկանը, երբ եւնադրում է, որ Չաշիկին կարողութեանակալն ոչ մի նամակ է չի ներկայացվել, կամ չի ներկայացվել: Դժուարեան Դաշիկանեցեղն անգամ ժայն Ուղիայեղու հաղորդման՝ կայսրը բալարարեց ընդամենը 10 հազար զինվոր ինդուելով եւ անդամբեղը ու ռոնիկ ընդունելով՝ իր երեղիկ պարգեւներ տալով դեսպանութեան պատկիրակներին: Ուղիայեղի մեկ եւ մատուցում Չաշիկ կայսրի՝ Աշոտ Գ Որդրանեցին ուղարկում նամակի տեսքով, որը Մ. Օրմանկանը խորհրդով՝ վարդապետութեան կնիք չունի եւ ավել չուտ իրամանատարի՝ իր կապեղեցին մատուցան տնեղծագրի ընդունի: Տեղեկութիւն կա այն մասին, որ Դեռնու վարդապետը Կոստանդնուպոլիս մեկեց: Մ. Չաշիկանց գտնում էր, որ ուղեորութեանը ձեւնարված եւ Երեւան, Թեւեւ, քաղեղեղանականութեան հարեղիկ նպատակով: Սակայն, սակայն այն հանգամանակ, Դեռնու վարդապետը մեկեցեղ Կոստանդնուպոլիս թեմ ու, քաղեղեղանականութեան մասին յետեւ պակեղոր է, քանի որ ինչ մատուցում Ուղիայեղու հաճապալիս թեմն «անպարտելի իր երեւեց ի թեմ վարդապետանք տան Յունան»: Կայսրութիւն պատմութեան արձանագար՝ Չաշիկը, վերադառնալով արշաւանքները, Բյուզանդական իովկանեցեղն եւ Կոստանդնուպոլիս հանդերձն պէս մնացաւ: Կաստրական եղան, որ նրան թունակեց Կահան անունով իր երեղիկ:

Շարունակելով

Բաբելոն ՅԱՐՈՒՅԵՐՈՒՄՆԵՐ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՇԵՆՈՒՐԱԿ Գ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՎԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկիզբը՝ 2004-ի թիվ 23-24, 2005-ի թիվ 1-3

ՄԱՍ Բ ՏԵՐ ՀԻՍՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԵՎ ՆՐԱ ԱՍՏՎԱՆԱՅԻՆ ՀԱՏՎԱՆԻՇՆԵՐԸ

ԳՐՈՒՄ Է

ՏԵՐ ՀԻՍՈՒՄ ԱՐԱՐԻՋՆ Է

Կաթակած չկա, որ Աստված է Արարիչը: Արարչագործության պատմությունը սկսվում է հետևյալ բառերով. «Սկզբից Աստված ստեղծեց երկինքն ու երկիրը» (ՄՆԱ, Ա 1), ե «Շենորդ գրեց» առաջին գլուխը բացատրում է, թե ինչպես ես ստեղծեց ամեն ինչ: Ես այսուր գրեում եմ նույնպես Աստված ասում է. «Ես եմ Տերը, որ ստեղծում եմ ամեն ինչ, երկիրը մենակ գեցեցի եւ երկիրը հաստատեցի» (Ես, ԽԲ 24), «Ես եմ Տեր Աստված, որ ասում եմ այս ամենը» (Ես, ԽԵ 7):

1. Սակայն կան նաեւ աստվածաշնչային տեղիքներ, որոց եւ տալիս, որ Զրիստոս է Արարիչը: ա) Զովի, Ա 3 - «Ամեն ինչ Նրա-նով եղավ, եւ առանց Նրա չեղավ ոչինչ, որ եղավ»: Աստեղ Կ. Յով-հաննես ավետարանիչը միայն չի նշում, թե Տեր Զրիստոս Արա-րիչն է, այլեւ՝ որ առանց Նրա ոչ մի աղարած չի ստեղծվել: Եվ այսպե ասում է «Աշխարհում էր, եւ աշ-խարիք Նրանով ստեղծվեց» (Զովի, Ա 10):

բ) Երբ, Ա 2 - Ս. Պողոս Աստվածային ասում է. «... խոսեց մեզ հետ Որդու միջոցով...», որով նաեւ հա-վիրյալները (հավիտյան) - 1. ժա-մանակաշրջան, դարաշրջան, 2. աշխարհ - թաղում ստեղծեց: գ) Կող, Ա 16 - «Զանգի Նրա-

նով հաստատվեց այն ամենն, ինչ կա երկնքում եւ երկրում, տեսա-նելիքներն ու անտեսանելիքները՝ թե՛ արարածներ, թե՛ տրոհություննե-րը, թե՛ պատուությունները, թե՛ իշ-խարհությունները ամեն ինչ Նրա-նով է եւ Նրա համար հաստատ-վեց»:

դ) Ա Կոր, Ը 6 - «... եւ մեկ Տեր Հիսուս Զրիստոս, որով է ամեն ինչ, եւ մենք՝ Նրանով»:

2. Աստվածաշնչույց նշում է Տեր Հիսուսի կողմից կատար-ված որոշ հրաշքերը, որոնք նույնպես ապացուցում են, որ Նա Արարիչն է:

Այդ հրաշքերից է, օրինակ, իրեն հացով ու երկու ձկով հիկա հազար մարդու կերակրումը (Մատթ, Թ 13-21, Մարկ, 2 30-44, Ժող, Թ 10-17): Աստեղ նա ստեղծում է նախապես լեռած մի կուրծ, որով այս հազարավոր մարդիկ կերակրվում ու հացե-ում են: Այս հրաշքի գործությունն առանկվ է մեծանում այն փա-սով, որ ինչ անեցը ուսում ու հազեմուն են, դեռ տասնեղուր կը-րով մեացող էլ հավաքում են Որդու իշխանի՝ այս ամբողջ կերակու-րը ետևի Ղա մի խոր կուրծ: Եր ստեղծված Տեր Հիսուսի կողմից: Այս մեծ հրաշքը ինչպեսակում է բոլոր չոր ավետարանիչների կողմից:

Մի ուրիշ նմանատիպ հրաշք է չորս հազար մարդու (նաշաված կանանց եւ երեխաների) կերակ-րումը յոթ հացով ու մի քանի ձկով (Մատթ, Թ 32-38), որից հետո մեծագործերը կազմում են յոթ մեծ կողմի: Այստեղ նույնպես մի նոր կուրծ է ստեղծվում Տեր Հիսու-սի կողմից, իսկ աղարածն կարո-ղությունը միայն Աստծո հաստվա-նիշներն է:

3. Արարման հրաշքերի մեջ նորոգվում էր Չալիկների Կանա թաղաբնում ջուրը գիտու կերածը (Զովի, Բ):

Ղա արարման գործողությունը, որովհետև ջուրը բաղկացած է միայն թթվածնից ու ջրածնից: Ուստի որտեղից՝ ակտիվն ու գի-տուն մյուս բաղկացուցիչ տարրերը հայտնվեցին: Եթե այս ամենը ստեղծեց մի հրաշքով, որը Նա

կատարեց միայն իր կամենալով, առանց որեւէ գործողության ոչ որեւէ նշան արեց, ոչ օրինեց, ոչ էլ նույնիսկ հրաման տվեց, ինչ-պես օրինակ՝ «Թող այս ջուրը գի-տու՛ վերածվի»: Ո՛հ, Նա ոչ մի նման բան չարեց, այլ միայն ա-սաց. «Թաղուկները ջրով լցուցեց, եւ սինե ծաղր լցուցին որսւթ... Եվ անցեա նեղանալեանի մոտ», եւ կրան բերեցին (Զովի, Բ 7-8): Այս-պիսով, ջուրը գիտու կերածով պարզապես Նրա կամենալով Նա կամեցավ, որ գիտու կուրծը ստեղծվի, եւ այն ստեղծվեց նույ-նիսկ առանց հրամանի:

4. Մի ուրիշ հրաշք է ի ծնե կուր-ին տեսողություն շնորհիլը (Զովի, Թ):

Տեր Հիսուսը Նրա համար ստեղծեց աչքեր, որոնք չկային մինչ այդ: Նա դրանք ստեղծեց հո-ղից ճիշտ այնպես, ինչպես առա-ջին մարդն էր ստեղծվել: Եթե կանխ առողջ աչքի վրա դրվի, վեր-ջինս կկորցի ի տեսողությունը, միևնույն երբ Տեր կավ որեւէ կուր-ի աչքերին, այն պատճառա դար-ձավ, որ երկու աչքերն էլ գոյա-նան: Այս հրաշքի գործությունը մե-ծանում է այն փաստով, որ Տերը հրամայում է ի ծնե կուրի զնալ եւ Սիրվածի ամպագանում վազ-վել: Սովորաբար վազումը լու-ծում է կանկ, սակայն այս հրաշ-քում կանկ անկախողությունը աչ-քերն ամրացրեց՝ որան կատարել անոթներով, հյուսվածքով ու մկաններով: Այդ պատճառով էլ ի

ծնե կուրն առաց հրեաներին «Երեք ոչ ոք չի լսել, որ մեկը բա-ցի կուր ծվածի աչքերը» (Զովի, Բ 32):

Այստեղ մի կարեւոր աստվա-ծաբանական հարց է ծագում:

5. Ինչպե՞ս կարող է Տեր Հի-սուսն արարող լինել, եթե արա-րչությունը միայն Աստծո հատկա-կանությունն է:

Նա ստեղծել է իր աստվածու-թյան գործոթյանը՝ լինել, Ս. Եր-րորդության երկրորդ անձը՝ Բանը (Լուգոսը):

Այդ դեպքում ո՞վ է ստեղծել ամբողջ տիեզերքը՝ Տեր Հիսուս Զրիստոսը, թե՛ Նախ Աստված, ով ստեղծել է ամեն ինչ:

Հայր Աստված ստեղծել է ան-բոլոր աշխարհի Որդու միջոցով, եւ այն ստեղծել է իր Բանատու-թյամբ, իր Գիտությանը, իր Խոս-քով, այսինքն՝ Ս. Երրորդության երրորդ անձի միջոցով: Այդ պատճառով էլ առաջինս ասում է. «... որով նաեւ հավիտյանները ստեղծեց» (Եբր, Ա 2), այսինքն՝ իր Բանակախությունը եւ Բանատու-թյամբ:

ԳՐՈՒՄ Ը

ՏԵՐ ՀԻՍՈՒՄԸ՝ ԿՅՈՒՆԻ ՊՐԵԿԻՍԻՉ

1. Ս. Զովիանսն Ավետարա-նիկն ասում է «Նրա մեջ էր կյա-նը» (Զովի, Ա 4):

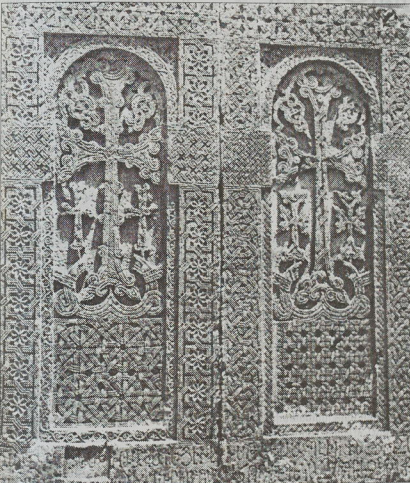
Տեր Հիսուս Զրիստոսը կյանք է տալիս այստեղ՝ երկրի վրա, եւ հավիտյանության մեջ, իսկ սա միայն Աստծուն է հատուկ:

2. Տեր Հիսուսը կենդանա-ցում, այսինքն՝ կյանք է տալիս մեղաւորներին:

Սուրբ Գիորգն այս կարգի երեք հրաշք է ինչպաստվում: Սուրբ Գիորգն ստեղծեց հարություն-ը, ով մեծան պարգև էր մահ-ւում, եւ Նրա հարազատները աշ-խ ու ողորմ էին (Մարկ, Ե 22-24, 35-42):

բ) Նայինի այսպի որդու հարու-թյունը, ով սարկում էր դեպի գե-րեզման, եւ քաղաքացիների մի մեծ ամբողջ քաղաքատեղ էր Նրան (Դով, Ե 11-17):

Հայրնակություն՝ էջ 8

«ԱՆԱՌԱԿԸ» ԵՎ ՄԵՆԷ

Սկիզբը՝ էջ 6

- «Անառակ որդու» անառկ եր-կու որդիների մասին է, երբեմն մույնիսկ ասում են՝ երկու անա-ռակների: Արարածը, որի վրա է հիմնական շնչադրությունը, փրկվեց, իսկ ավագ որդու ճակա-տափորը մնում է անհայտ: Ո՞վ էր անհայտ որդին:

- Ավագ որդու մասին տարբեր տեսակետներ կան: Ի՞նձ համար անմահադազատ մեկնությունն ավագին փարիսեյների հետ մույնացնելն է (ի դեպ՝ Հիսուս հենց նրանց էր պատժում) ասա-կը: Հիսուսի ժամանակ փարիսե-յաններն ու օրենսդատները հասա-րում էին, որ միայն իրենք են Հոր ճշմարիտ զավակները, իսկ, ա-սեներ, սամարյանիները կամ հեբը-րուսները ոչ, քանի որ իրենք են միայն պատմ Օրենքի ու պա-տվիրանների: Սակայն իրականում մոլորյալների փրկությունը նրանց

ոչ միայն չէր ուղարկացնում, այլևս տրտմեցնում էր: Նույնպիսին էր եւ ավագ որդին. ճա չորսյալացավ եղբոր փրկությունը, ավելին՝ «բարկացավ եւ չէր ուզում ներս մտնել»: Նա չառաց. «Ի՞նձ եղբայ-րը», այլ «քո այս որդին»: Աս փ-րեկու եւ ներկու անկարողությունը էր, ավելին՝ անկարողյան ցույց էր: Միևնույն Աստծո կամը ճիշտ հա-կատակն է: Այո, ի վերջո չի ա-սվում, թե ավագը մասնակից եղա՞վ եղբոր ուղարկությանը, թե՛ ոչ: Մի բան, սակայն, հաստատ է նրա առջև ճանապարհի քաղ էր: Այն-պես որ ինչպիսի հանցարք էլ գոր-ծած լինե՞մ մարդիկ, ամառանում է Աստծո որործությունը նրանց հանցալ: Նա փրկություն է կոչում բոլորին, այդ բլում եւ ավագ ա-րուն: Փարիսեյությունը միայն իրաներից չէր հատուկ, դեռ մարդկային տեսակ է, որին ամեն բաղաժախտի այստեղ եւս հանդի-պում ենք: Մենք ինքներս էլ հա-

ճախ փարիսեյու կերպարանը ենք ընդունում, երբ վստու ենք դատել մեր եղբորը մեզ ավելի բարձր դասելով: Ասում ենք մի բան՝ ուրիշ բան անում, գիտե՞ք օ-րենքը, քայք ինքներս չենք կատա-րում, այլ միայն պահանջում ու-րիշներից:

- Հայրն ավագ որդուն ասում է. «Ի՞նձ ունե՞ն քուն՞ Ե: Ի՞նձ ունե՞ն հայրը:

- Առախի ողջ շարադրանքը խոշում է, որ հայրը ինչպեակա-ն տնեսություն ունեք, քաղում ու-նեցվածք, որի մի մասը, թեպետ տվել էր արդեն կրտսեր որդուն, սակայն նրա կրտսերությունը չէր պակասել, եւ դեռ այնքան ունեք, որ լուրին բավարարում էր որդի-ների՝ երանարարում ու արքայու-թյան մեջ ասարկել հաճար: Այո, որ ողջ ունեցվածքն որդի հետ, որդ տանը՝ աղաղող որդուն էր, քայք դա չէր նշանակում, որ կորած ու գտնված, մեռած ու կենդանացած

որդին այնպե բաժին չունեք որդ սեղանից: Մեր երեկանք Հայրը պարտաւսում էր թուր որդիներին ներելու եւ ներս աղաղողի մի մեծ Տան, իր արքայաթոն մեջ, որի ունեցվածքը տալով ոչ թե պակա-սում, այլ մշտապես ավելանում է միայն թե մեր կանեցածքը ներս

մտնել, միայն թե չարությունից ու սիրո պակասությունից չմանք որ-դեին հետեւում, այլ կրտսած դրա-մի, մորոյալ ոչխարն ու անասակ որդու նման կարողանալ գտն-վի-փրկվել եւ վերադառն ընդուն Մատծո մեր կորցրած պատկերն ու նմանությունը:

